

Sygn. akt III KK 347/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 15 lutego 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Andrzej Siuchniński (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Rafał Małarski

SSN Włodzimierz Wróbel

Protokolant Dagmara Szczepańska- Maciejewska

przy udziale prokuratora Prokuratury Generalnej Barbary Nowińskiej

w sprawie M. K. oraz J. W.

skazanych z art. 271 § 3 k.k. w zw. z art. 12 k.k.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie

w dniu 15 lutego 2017 r.

kasacji, wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich na korzyść skazanych
od wyroku Sądu Okręgowego w L.

z dnia 27 października 2015 r., sygn. akt V Ka (...),

utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w L.

z dnia 4 lutego 2015 r., sygn. akt IX K (...)

**1. uchyla zaskarżony wyrok oraz utrzymany nim w mocy
wyrok Sądu Rejonowego w L. z dnia 4 lutego 2015 r., sygn. akt IX
K (...), a następnie:**

**- na podstawie art. 17 § 1 pkt 6 k.p.k. umarza postępowanie
karne wobec T. K.;**

- uniewinnia J. W. od zarzucanego jej czynu,

2. kosztami postępowania w sprawie obciąża Skarb Państwa.

UZASADNIENIE

Wyrokiem Sądu Rejonowego w L. z dnia 4 lutego 2015 r.:

1. M. K. została uznana za winną tego, że w okresie od dnia 1 października 1997 roku do dnia 25 stycznia 2001 roku w L., działając w krótkich odstępach czasu oraz w wykonaniu z góry powziętego zamiaru, a nadto w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, pełniąc w (...) w L. funkcję dyrektora i dyrektora artystycznego i w związku z tym będąc osobą uprawnioną do wystawiania w jej imieniu dokumentów, poświadczyła nieprawdę w dokumentach takich jak: umowy o pracę, umowy zlecenia, listy płac oraz świadectwo pracy co do pozostawania przez D. D. w stosunku zatrudnienia w (...),

tj. przestępstwa z art. 271 § 3 k.k. w zw. z art. 12 k.k., za które – na podstawie art. 271 § 3 k.k. i art. 33 § 2 k.k. – została skazana na karę roku i 4 miesięcy pozbawienia wolności oraz grzywnę w wymiarze 100 stawek dziennych, przy przyjęciu wysokości jednej stawki dziennej za równoważną kwocie 10 złotych; na podstawie art. 69 § 1 i 2 k.k., art. 70 § 1 pkt. 1 k.k. wykonanie orzeczonej kary pozbawienia warunkowo zawieszono tytułem próby na okres 3 lat;

2. J. W. została uznana za winną tego, że w okresie od października 1997 roku do dnia 25 stycznia 2001 roku w L., działając w krótkich odstępach czasu i w wykonaniu z góry powziętego zamiaru, a nadto w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, pełniąc w (...) w L. funkcję głównej księgowej i w związku z tym będąc osobą uprawnioną do wystawiania w jej imieniu dokumentów, poświadczyła nieprawdę, w ten sposób, że podpisywała dokumenty księgowe takie jak listy płac i umowy zlecenia co do pozostawania przez D. D. w stosunku zatrudnienia w (...), tj. przestępstwa z art. 271 § 3 k.k. w zw. z art. 12 k.k., za które – na podstawie art. 271 § 3 k.k. i art. 33 § 2 k.k. – została skazana na karę roku pozbawienia wolności oraz grzywnę w wymiarze 80 stawek dziennych, przy przyjęciu wysokości jednej stawki dziennej za równoważną kwocie 10 złotych; na podstawie art. 69 § 1 i 2 k.k., art. 70 § 1 pkt. 1 k.k. wykonanie orzeczonej kary pozbawienia warunkowo zawieszono tytułem próby na okres 3 lat.

Od tego wyroku apelacje wnieśli obrońcy oskarżonych.

Obrońca M. K. podniósł zarzuty rażącego naruszenia przepisów postępowania, mających istotny wpływ na treść zaskarżonego wyroku, tj. art. 6 k.p.k., art. 7 k.p.k., art. 399 § 1 i 2 k.p.k., art. 410 k.p.k., art. 413 § 2 pkt 1 k.p.k., art. 424 § 1 pkt 1 i 2 k.p.k., art. 424 § 2 k.p.k. Wniósł o uchylenie wyroku Sądu pierwszej instancji w części dotyczącej reprezentowanej oskarżonej i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

Obrońca J. W. podniósł zarzut obrazy prawa materialnego – art. 271 § 3 k.k., a także zarzuty mających wpływ na treść orzeczenia: błędu w ustaleniach faktycznych oraz obrazy prawa procesowego – art. 399 k.p.k. w zw. z art. 6 k.p.k., art. 442 § 3 k.p.k., art. 442 § 2 k.p.k., art. 424 k.p.k., art. 172 k.p.k. w zw. z art. 366 § 1 k.p.k., art. 366 § 1 k.p.k. w zw. z art. 2 § 2 k.p.k. i art. 4 k.p.k., art. 7 k.p.k. i art. 410 k.p.k. Wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i uniewinnienie oskarżonej, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania.

Sąd Okręgowy w L., wyrokiem z dnia 27 października 2015 r., utrzymał w mocy zaskarżony wyrok.

Orzeczenie Sądu drugiej instancji zostało zaskarżone kasacją przez Rzecznika Praw Obywatelskich na korzyść obu oskarżonych. Podniósł on zarzut rażącego i mającego istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa karnego procesowego, to jest art. 433 § 1 k.p.k. w zw. z art. 440 k.p.k., polegającego na zaniechaniu dokonania przez Sąd drugiej instancji wszechstronnej kontroli odwoławczej, wskutek czego doszło do utrzymania w mocy rażąco niesprawiedliwego wyroku Sądu pierwszej instancji, który zapadł z obrazą przepisu prawa karnego materialnego, tj. art. 271 § 3 k.k., gdyż przypisane oskarżonym działanie nie wyczerpywało znamion czynu zabronionego tym przepisem. Na podstawie tak sformułowanego zarzutu wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego w L. i utrzymanego nim w mocy wyroku Sądu pierwszej instancji oraz uniewinnienie obu oskarżonych od przypisanych im czynów.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja Rzecznika Praw Obywatelskich zasługuje na uwzględnienie. Trafnie wykazano w niej na wadliwą akceptację dokonanej przez Sąd pierwszej instancji wykładni art. 271 § 1 k.k., dotyczącej znamion określających przedmiot czynności

wykonawczej, co skutkowało utrzymaniem w mocy przez Sąd odwoławczy orzeczenia rażąco niesprawiedliwego, tj. z rażącą obrazą art. 440 k.p.k. w zw. z art. 433 § 1 k.p.k.

W świetle redakcji przepisu art. 271 § 1 k.k. nie może budzić wątpliwości, że pojęcie dokumentu na gruncie tego przepisu zawężane jest przez cechy określające podmiot przestępstwa. Zgodnie ze stanowiskiem ugruntowanym w judykaturze jeszcze na gruncie Kodeksu karnego z 1969 roku, pojęcie dokumentu użyte w art. 266 d.k.k. [obecnie art. 271 § 1 k.k.] ma zakres węższy niż ogólne pojęcie dokumentu określone w art. 120 § 13 d.k.k. [obecnie art. 115 § 14 k.k.], dokument taki bowiem nie tylko musi mieć cechy wymienione w przepisie zawierającym definicję ustawową, lecz także musi być dokumentem wystawionym przez funkcjonariusza publicznego lub inną osobę upoważnioną do wystawienia dokumentu, a ponadto - zawierać w swej treści poświadczenie, któremu przysługuje cecha zaufania publicznego, a w związku z tym domniemanie prawdziwości (wyrok SN z 9 października 1996 r., V KKN 63/96, OSP 1998/7-8/147, Wokanda 1997/5/15).

Z tego względu za dokument w rozumieniu art. 271 § 1 k.k. nie może zostać uznana umowa cywilno-prawna ani umowa o pracę, która jest sporządzana i zawierana, a nie wystawiana. Ponadto, z uwagi na charakter powstałego w drodze tych umów stosunku zobowiązaniowego, nie występuje w nich poświadczenie, które miałoby cechę zaufania publicznego. Wobec tego za oczywiście chybione jawi się przypisanie obu oskarżonym przestępstwa tzw. fałszu intelektualnego, polegającego na poświadczeniu nieprawdy w takich dokumentach jak umowa o pracę oraz umowa zlecenia (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 5 października 2005 r., II KK 126/05, LEX nr 164270, z dnia 13 listopada 2008 r., IV KK 373/08, LEX nr 468649, z dnia 30 sierpnia 2011 r., IV KK 190/11, LEX nr 950443, z dnia 23 lutego 2012 r., III KK 375/11, LEX nr 1119522, z dnia 27 czerwca 2012 r., V KK 112/12, OSNKW 2012, z. 11 poz. 19), co powinno było zostać dostrzeżone już na dużo wcześniejszym etapie postępowania.

Wadliwe było również uznanie oskarżonych za winne przestępstwa z art. 271 § 3 k.k. w tej części, w której przypisano im poświadczenie nieprawdy w listach płac. Chociaż można mówić, że dokument taki jest wystawiany przez pracodawcę,

to jednak brak jest podstaw, by informacje z nich zawarte uznać za poświadczenie mające cechę zaufania publicznego. Lista płac jest bowiem dokumentem księgowym, którego celem jest jedynie ewidencjonowanie przychodów pracowników w ramach obowiązku prowadzenia dokumentacji ze stosunku pracy, o którym mowa w art. 94 pkt 9a Kodeksu pracy. Przepis ten, ani żaden inny nie nakazuje zresztą prowadzenia listy płac, a zatem z oczywistych względów ich wystawienie nie jest związane z kompetencjami funkcjonariusza publicznego ani uprawnieniem innej osoby do wystawienia dokumentu, a – jak już zaznaczono – to te cechy podmiotu przestępstwa determinują węższy zakres pojęcia dokumentu w omawianym przepisie (por. W. Wróbel, *Kodeks karny. Część szczególna. Tom II. Komentarz do art. 177-277 k.k.*, red. A. Zoll, Lex 2013, teza 13b do art. 271 k.k.).

Nie można natomiast zgodzić się ze skarżącym w części, w której kwestionuje on prawidłowość uznania za przestępstwo z art. 271 § 1 k.k. poświadczenia nieprawdy w świadectwie pracy. Nie ma racji Rzecznik Praw Obywatelskich, że dla celów dekodowania znaczenia pojęcia dokumentu, o którym mowa w art. 271 § 1 k.k., istotna jest treść przepisu art. 244 k.p.c., który dotyczy dokumentu urzędowego, sporządzonego przez powołane do tego organy władzy publicznej i inne organy państwowe w zakresie ich działania, a to przede wszystkim dlatego, że dokument, o którym mowa w art. 271 § 1 k.k. może zostać wystawiony także przez inne niż funkcjonariusze publiczni osoby, które są uprawnione do wystawienia dokumentu zawierającego poświadczenie. W kontekście omawianej problematyki znamion czynności wykonawczej oraz samej redakcji art. 271 k.k. i określonego w nim kręgu podmiotów tego przestępstwa nie ma zatem znaczenia podział na dokumenty urzędowe i prywatne, dokonany na gruncie art. 244 i 245 k.p.c.

Odnosząc się zaś do cech dokumentu, jakim jest świadectwo pracy stwierdzić należy, że chociaż sam stosunek pracy nie ma charakteru publicznoprawnego, to już świadectwu pracy przysługuje cecha zaufania publicznego, wynikająca ze szczególnego obowiązku do jego wystawienia przez pracodawcę (art. 97 § 1 k.k.) oraz doniosłości samego dokumentu w relacjach z innymi niż były pracodawca podmiotami, a to z uwagi na informacje, które są w nim poświadczone (zob. § 2 ust. 1 rozporządzenia Ministra Rodziny, Pracy i Polityki

Spółecznej z dnia 30 grudnia 2016 r. w sprawie świadectwa pracy (Dz. U. z 2016 r., poz. 2292). Podobnie jak zaświadczenie o zatrudnieniu, które uznawane jest za dokument w rozumieniu art. 271 k.k. (zob. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 30 czerwca 2004 r., I KZP 12/04, OSNKW 2004/6/59), z uwagi na swoją funkcję i związaną z nim treść ma ono znaczenie „na zewnątrz”, tj. poza stosunkiem prawnym, który był podstawą do jego wydania. Nie jest to zatem, jedynie dokument sporządzany w ramach stosunku prywatno-prawnego w ramach ogólnej kompetencji stron umowy.

Biorąc pod uwagę powyższe rozważania należy stwierdzić, że Sąd drugiej instancji, kontrolując orzeczenie Sądu *a quo*, powinien był dostrzec ewidentne naruszenie prawa materialnego odnośnie do art. 271 k.k. i wyjść poza granice zaskarżenia na podstawie art. 433 § 1 k.p.k. w zw. z art. 440 k.p.k. Stwierdzenie w postępowaniu kasacyjnym uchybienia kontroli instancyjnej, polegającego na niedostrzeżeniu rażącej obrazu prawa materialnego, prowadzącej do rażącej niesprawiedliwości wyroku Sądu *meriti*, skutkuje koniecznością uchylenia w całości orzeczeń Sądów obu instancji. Dalsze konsekwencje prawne są jednak zróżnicowane dla każdej z oskarżonych. Z uwagi na to, że poświadczenie nieprawdy w umowach zlecenia i listach płac nie stanowi przestępstwa w rozumieniu art. 271 k.k., a fałsz intelektualny tylko tych dokumentów przypisano J. W., Sąd Najwyższy uniewinnił ją od zarzucanego jej występku.

W odniesieniu zaś do M. K., którą uznano za winną poświadczenia nieprawdy w umowach o pracę, zlecenia, listach płac i świadectwie pracy, wobec tego, że w świetle poczynionych uwag brak było podstaw do przypisania jej odpowiedzialności karnej za przestępstwo z art. 271 k.k. w zakresie umów prywatno - prawnych i list płac, jedynym dokumentem, w którym poświadczenie nieprawdy przez tą oskarżoną wypełniało znamiona określone w art. 271 k.k. było świadectwo pracy. Wydanie tego akurat dokumentu nie wiązało się jednak z zamiarem osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej w rozumieniu art. 115 § 4 k.k. (tj. korzyści dla siebie lub kogoś innego), a przynajmniej nie wykazano tego w uzasadnieniach obu orzeczeń. Zatem brak jest podstaw do przypisania M. K. typu kwalifikowanego fałszu intelektualnego określonego w art. 271 § 3 k.k. Z kolei biorąc pod uwagę kontekst sytuacyjny poświadczenia nieprawdy w świadectwie

pracy, tj. wystawienia tego dokumentu w wyniku rozwiązania fikcyjnego stosunku pracy z D. D., zawartego formalnie w związku ze specyficzną sytuacją zawodową jej męża – T. Z. oraz fakt, że poświadczenie nieprawdy w tym tylko dokumencie wypełniało znamiona określone w art. 271 § 1 k.k., trzeba uznać, że czyn oskarżonej powinien zostać oceniany jako wypadek mniejszej wagi, o którym mowa w art. 271 § 2 k.k. Biorąc pod uwagę ustawowe zagrożenie za ten uprzywilejowany typ przestępstwa należy stwierdzić, że zgodnie z art. 101 § 1 pkt 4 k.k. w zw. z art. 102 k.k. upłynął obecnie 15-letni termin przedawnienia tego występku, co zgodnie z art. 17 § 1 pkt 6 k.p.k. obligowało Sąd Najwyższy do umorzenia postępowania przeciwko M. K. O kosztach postępowania orzeczono na podstawie art. 632 pkt 2 k.p.k.

Z tych względów Sąd Najwyższy orzekł jak w wyroku.

r.g.